

Висновки. Таким чином, протягом 1970–1980-х років, переборюючи організаційні та фінансові труднощі, театр намагався діяти наполегливо й творчо. У цей період колектив театру вже досягнув значних творчих здобутків, став досить цікавим, злагодженим акторським ансамблем, який був у змозі вирішувати складні творчі плани, ставити на сцені великі полотна як радянської, так і класичної драматургії. Гастрольні подорожі мариупольського театру слугували творчим екзаменом на зрілість колективу, демонстрацією успіхів в оволодінні театральним мистецтвом. Від вистави до вистави все яскравіше виявлялися особливості театру, що навчився правдиво відтворювати образи людей, для яких і в житті, і на сцені побутове середовище та сучасні проблеми стали найбільш актуальними.

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів проблематики. Подальше вивчення театрального життя Мариуполя є актуальним для розуміння регіональної специфіки культурно-мистецьких процесів України.

Список використаних джерел

1. Веселка С. Без секретів / С. Веселка // Український театр. – 1978. – №6. – листопад–грудень. – С.11–14.
2. Гастроли Донецького обласного російського драматического театру міста Жданова. – М.: Радянська Донеччина, 1974. – 20 с.
3. Гастроли Донецького обласного російського драматического театру міста Жданова: Минск–Калінінград–Донець. – Жданов, 1977. – 10 с.
4. Гольдберг С. Всегда поиск / С. Гольдберг // Приазовский рабочий. – 1979. – №36. – 20 февраля. – С.4.
5. Іванченко Р. Авторитет театру / Р. Іванченко // Український театр. – 1974. – №4. – липень–серпень. – С.10–11.
6. Клевцова Л. Д. Вогні рампи / Л. Д. Клевцова. – К.: «Реклама», 1977. – 176 с.
7. Коростелева Т. Верность призванию / Т. Коростелева // Приазовский рабочий. – 1980. – №250. – 31 декабря. – С.4.
8. Краев В. Театр Приазовья / В. Краев // Советская Литва. – 1979. – №149. – 1 июля. – С.4.
9. Моноков В. Убежденность / В. Моноков // Театральная жизнь. – 1974. – №22. – ноябрь. – С.24–25.
10. Отченашенко С. Александр Кадирович Утеганов. Творческий путь / С. Отченашенко // Театральная площадь. – 2000. – №30. – декабрь. – С.1–2.
11. Отченашенко С. И. Мариупольский театр 70-е годы / С. И. Отченашенко // Мариуполь: история и перспективы: Сб. трудов научно-практической конференции. В 2 т. – Мариуполь: ПГТУ, 2002. – С.170–171.
12. Проценко А. Д. Народному драматическому театру «Азовстали» 70 лет. Очерк творческого пути художественного коллектива / А. Д. Проценко. – Мариуполь, 2001. – 107 с.
13. Театральная площадь – 2002. – №6. – декабрь – С.3.
14. Токарчук Н. Достоверность (Гастроли) / Н. Токарчук // Огонек. – М., 1974. – №3. – август. – С.25.
15. Утеганов О. З вірою в людину / О. Утеганов // Черкаська правда. – 1985. – 31 травня. – С.3.
16. Федотів О. Добра слава театру / О. Федотів // Молода гвардія. – 1972. – 29 липня. – С.4.
17. Фіалко В. Український театр 1970-х – 1980-х років: режисерсько-сценографічні пошуки / В. Фіалко // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття. – К.: Інтертехнологія, 2006. – С.607–694.

References

1. Veselka S. Bez sekretiv / S. Veselka // Ukrai'ns'kyj teatr. – 1978. – №6. – lystopad–gruden'. – S.11–14.
2. Gastroli Doneckogo oblasnogo russkogo dramaticheskogo teatra goroda Zhdanova. – M.: Radjans'ka Donechchina, 1974. – 20 s.
3. Gastroli Doneckogo oblasnogo russkogo dramaticheskogo teatra goroda Zhdanova: Minsk–Kalininograd–Doneck. – Zhdanov, 1977. – 10 s.
4. Gol'dberg S. Vsegda poisk / S. Gol'dberg // Priazovskij rabochij. – 1979. – №36. – 20 fevralja. – S.4.

5. Ivanchenko R. Avtorytet teatru / R. Ivanchenko // Ukrai'ns'kyj teatr. – 1974. – №4. – lypen'–serpen'. – S.10–11.
6. Klevcova L. D. Vogni rampy / L. D. Klevcova. – K.: «Reklama», 1977. – 176 s.
7. Korosteleva T. Vernost' prizvaniju / T. Korosteleva // Priazovskij rabochij. – 1980. – №250. – 31 dekabnja. – S.4.
8. Kraev V. Teatr Priazov'ja / V. Kraev // Sovetskaja Litva. – 1979. – №149. – 1 ijulja. – S.4.
9. Monjukov V. Ubezhdennost' / V. Monjukov // Teatral'naja zhizn'. – 1974. – №22. – nojabr'. – S.24–25.
10. Otchenashenko S. Aleksandr Kadyrovich Uteganov. Tvorcheskij put' / S. Otchenashenko // Teatral'naja ploshhad'. – 2000. – №30. – dekabr'. – S.1–2.
11. Otchenashenko S. I. Mariupol'skij teatr 70-e gody / S. I. Otchenashenko // Mariupol': istorija i perspektivy: Sb. trudov nauchno–prakticheskoi konferencii. V 2 t. – Mariupol': PGTU, 2002. – S.170–171.
12. Procenko A. D. Narodnomu dramaticheskomu teatru «Azovstali» 70 let. Oчерk tvorcheskogo puti hudozhestvennogo kolektiva / A. D. Procenko. – Mariupol', 2001. – 107 s.
13. Teatral'naja ploshhad' – 2002. – №6. – dekabr' – S.3.
14. Tokarchuk N. Dostovernost' (Gastrol'i) / N. Tokarchuk // Ogonek. – M., 1974. – №3. – avgust. – S.25.
15. Uteganov O. Z viroju v ljudyu / O. Uteganov // Cherkas'ka pravda. – 1985. – 31 travnja. – S.3.
16. Fedotiv O. Dobra slava teatru / O. Fedotiv // Moloda gvardija. – 1972. – 29 lypnja. – S.4.
17. Fialko V. Ukrai'ns'kyj teatr 1970-h – 1980-h rokov: rezhysers'ko–scenografichni poshuky / V. Fialko // Narysy z istorii' teatral'nogo mystectva Ukrai'ny XX stolittja. – K.: Intertehnologija, 2006. – S.607–694.

Demidko O. O., graduate student, Mariupol State University (Ukraine, Mariupol), demidko.olga1991@gmail.com

Theatrical life of Mariupol in the second half of XX c. (1970–1980-s)

The aim of this paper is to explore the main tendencies and changes that happened inside the development of theatre culture of Mariupol over 1970–1980-s. Until this time, Mariupol theatre art wasn't studied yet as single cultural phenomena, that is why it needs more detailed exploration. Basing on these memories, the periodical press, the author has analyzed the specifics of repertoire and the peculiarities of touring activity analyzed deeply, various artistic attainments of theatre group highlighted in the second half of XX c. It was identified that due to artistic activity of the chief Director, Uteganov A., there was created the professional team of high theatre culture in Mariupol and the interest of spectators for theatre increased much. It was determined that the professional theatre of town during 1970-s has found its secret status of one of the best drama theatres in whole Ukraine. That was supported by touring routs of the group.

Keywords: theatrical life, Mariupol, repertoire, touring activity, theatre group.

УДК 321.7:327

Гаврилюк Г. І.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології, Харківська державна академія культури (Україна, Харків), gengavrilyuk@ukr.net

Підсумки та наслідки ТРЕТЬОЇ ХВИЛІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ: АДАПТАЦІЯ ДАНИХ FREEDOM HOUSE (1973–2018 РР.)

Закінчення третьої хвилі демократизації трактується автором як зміна інтенсивної глобальної демократизації на її інертний різновид. Інтенсивну демократизацію продуктивно досліджують за допомогою концепції хвилі демократизації. Осмислення підсумків третьої хвилі демократизації на тлі демократичної інерції, що наступила, та вивчення інертної демократизації вимагає нових дослідницьких інструментів. Застосування підходу Ч. Тіллі дозволяє диференціювати політичні режими, що виникли внаслідок третьої хвилі демократизації та після її закінчення, на консолідовані демократії, дефектні демократії, електоральні авторитаризми та дедемократизовані

режими. Емпіричне вимірювання політичних режимів, що утворилися, дозволяє поділити підсумки третьої хвилі демократизації на очікувано-позитивні (консолідовані демократії), несподівано-невизначені (дефектні демократії, електоральні авторитаризми) та неочікувано-негативні (де демократизовані режими), а також постулювати невизначеність як головний її наслідок.

Ключові слова: хвиля демократизації, демократичний транзит, консолідація демократії, дефектна демократія, електоральний авторитаризм.

Світовий політичний розвиток і міжнародні відносини останніх трьох–чотирьох десятиліть визначаються процесом демократизації. Відповідно, осмислення та вивчення цього процесу й узагальнення його досвіду зайняли провідне місце в працях сучасних філософів, політологів і соціологів, спричинили розквіт крос-національних порівняльних досліджень та породили самодостатню наукову транзитологічну парадигму, а можливо, й самостійну науку – політичну транзитологію. Проте, невизначеність і багатозначність самого терміну «демократизація» та дивовижне розмаїття траєкторій переходів до демократії, безліч варіантів демократичних перетворень та їх наслідків, що емпірично спостерігаються, ледь не щорічно випробовують парадигму на наукову достовірність і результативність.

Отже, актуальним для сучасної науки є процес постійного вдосконалення існуючих транзитологічних концепцій та моделей, перевірка їх дієздатності новими емпіричними матеріалами та пристосування, якщо це можливо, вже класичних транзитологічних підходів до посттранзитивних політичних реалій.

Метою даної статті є вибір теоретичних інструментів для дослідження посттранзитивної світової демократизації та емпіричне встановлення результатів демократичного транзиту в загальному вигляді на підставі аналізу сучасного стану політичних режимів, що утворилися внаслідок третьої хвилі демократизації та за її інерцією.

В працях сучасних дослідників демократичних транзитів виразно виокремлюються два рівні: глобальний та локальний (регіональний).

На глобальному рівні з початку 1990–х рр. провідним дослідницьким інструментом є концепція хвиль демократизації.

В 1991–1996 рр. С. Хантінгтон, Ф. Шміттер і Д. Маркофф, спираючись на данні попередніх двох десятиліть, розробили нову концепцію хвиль демократизації. Запозичивши у Р. Даля головне – уявлення про глобальність демократизації, вони змістили акцент концепції з вдосконалення поліархії на розширення ареалу демократії.

С. Хантінгтон, головний автор концепції, визначив «хвилю демократизації» як групу демократичних

переходів, що «відбуваються протягом певного періоду часу та які істотно переважають переходи у зворотному напрямку протягом того ж самого періоду» [1, с. 26]. Він виокремив дві попередні хвилі демократизації та присвятив свою відому працю [1] третій хвилі, початок якої він датував 25 квітня 1974 р. і територіально локалізував в Португалії.

Отже, концепція хвиль демократизації розрахована на дослідження інтенсивної демократизації, яка розуміється як швидка та майже одночасна зміна політичного режиму у кількісно значній групі країн. Режимний перехід має вигляд подолання умовного бар'єру, який емпірично описується за допомогою концепту електоральної демократії. Поняття електоральної демократії є результатом розвитку процедурного підходу до демократії у його мінімалістській (шумпетеріанській) версії.

Починаючи з 1989 р., впливова американська неурядова організація «Freedom House», додатково до моніторингу стану політичних прав і громадянських свобод в світі, визначає політичні режими як електоральні демократії та щорічно підраховує їх кількість.

Концепція хвиль демократизації за своєю природою породжує дві проблеми, які слід постійно розв'язувати: визначення моменту початку чи закінчення хвилі демократизації та вирішення питання щодо наявності/відсутності того явища, яке С. Хантінгтон назвав відкотною (відпливною), а Д. Маркофф – антидемократичною хвилею [2].

Перша проблема (в сучасних умовах це визначення моменту закінчення третьої хвилі демократизації) вирішується за допомогою методики самого С. Хантінгтона. Умовно приймемо, що хантінгтонівський «певний період часу» для третьої хвилі демократизації дорівнює одному електоральному циклу, тобто п'яти рокам. Введемо дві змінні: індекс демократизації/дедемократизації, який фіксує кількісне зрушення в бік демократії/автократії за один електоральний цикл (одну хвилю демократизації чи одну відпливну хвилю), та коефіцієнт демократизації/дедемократизації як частку від ділення індексу демократизації/дедемократизації на число років в перехідному періоді. Емпіричні данні щодо кількості електоральних демократій для другої хвилі демократизації та другої відпливної хвилі запозичимо у С. Хантінгтона [1, с. 24] з додаванням двох пропущених демократій другої хвилі (Самоа і Кіпр), для 1974–1989 рр. скористаємося власними підрахунками, для 1989–2017 рр. використаємо матеріали «Freedom House». Результати застосування методики наведено в таблиці 1. Аналіз результатів свідчить, що для визнання періоду часу хвилею демократизації коефіцієнт

Таблиця 1

Динаміка електоральних демократій в 1943–2017 рр.

	Друга хвиля демократизації	Друга відпливна хвиля	Демократизація з 1974 р.						
	1943–1962	1958–1975	1983	1988	1993	1998	2003	2008	2017
Кількість демократій	54	36	61	69	108	117	117	119	123
Індекс	+43	-18	+25	+8	+39	+9	0	+2	+4
Коефіцієнт	2,15	-1,1	2,5	1,6	7,8	1,8	0	0,4	0,45

демократизації не повинен бути нижче значення 2, що доведено досвідом другої хвилі. Коефіцієнти 1,6 та 1,8 для періодів 1984–1988 та 1994–1998 рр. відповідно можна визнати похибкою методики. Отже, третя хвиля демократизації завершилася 1998 р., адже саме з цього року спостерігається різке зниження коефіцієнту демократизації. Індекс демократизації для третьої хвилі в цілому дорівнює значенню +81, коефіцієнт демократизації – 3,24. Тобто, третя хвиля демократизації виявилася інтенсивнішою за другу. Проте цієї переваги досягнуто за рахунок всього одного п'ятирічного періоду 1989–1993 рр., який можна вважати піком третьої хвилі демократизації.

Проблема початку відпливної хвилі не має простого розв'язання. З точки зору методики С. Хантінгтона, третя хвиля демократизації закінчилася 1998 р., проте третю відпливну хвилю не зафіксовано. Цей факт доводиться наявністю паритету між демократичними і зворотними транзитами протягом перших двох електоральних циклів після закінчення хвилі демократизації (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка режимних змін в 1999–2009 рр.

	Транзити до електоральної демократії	Транзити в зворотному напрямі
Загальна кількість транзитів	29	29
Кількість транзитивних держав	28	26
Кількість транзитивних держав, що залишилися демократичними/ авторитарними на 2009 р.	19	20

З огляду на те, що такий стан глобального політичного процесу не передбачений теорією С. Хантінгтона, доведеться постулювати перехід до інертної демократизації, яка змінила звичну інтенсивну версію.

Локальний рівень досліджень демократичних транзитів, починаючи з 1970–1991 рр., ґрунтується на концепціях Д. Раствова, Ф. Шміттєра, Г. О'Доннела та А. Пшеворського. Концепції (за винятком варіанту А. Пшеворського) впроваджують модель трьохфазного переходу до демократії, в якій два довготривалі об'єктивні соціальні процеси (лібералізація та соціалізація) поєднуються з суб'єктивним моментом прийняття консенсусного елітарного рішення (демократизацією).

Очевидно, що перша та третя фази віддзеркалюють локальні відмінності демократичних транзитів, оскільки існують у вигляді неповторних регіональних соціальних процесів, а друга фаза – відображає глобальні подібності політичних рішень та є містком між концепціями демократичного транзиту та хвиль демократизації.

Акцентування на тій чи іншій фазі демократичного транзиту умовно поділяє дослідників на компаративістів і регіональних фахівців. Перші концентруються на

глобальній подібності результатів демократичних перетворень, в той час, як другі – на різноманітності локальних шляхів до демократії, яка повинна, на їх думку, суттєво вплинути на кінцеві результати.

Плутанина рівнів дослідження завжди призводить до негативних та безплідних наукових результатів. Так, М. Макфол, Л. Вей, О. Фісун на підставі наявності істотних відмінностей посткомуністичних транзитів від інших, виявлених дослідженнями на локальному рівні, піддалися спокусі та зробили не повністю коректні висновки щодо існування «четвертої хвилі демократизації» як глобального явища. На думку О. Фісуна, який розуміє недостатність локального рівня дослідження для глобальних висновків, «саме демонстраційний ефект «оксамитових» посткомуністичних революцій викликав вторинні (і не такі інтенсивні) демократичні підхвилі 1990–х в Африці та деяких країнах Азії» [3, с. 138]. Проте, ця теза є лише припущенням автора, яке не отримало жодного обґрунтування ані в його праці, ані в дослідженнях західних науковців. М. Макфол аргументує існування «четвертої хвилі режимних змін» лише наявністю особливих механізмів і залежних від них результатів транзитів посткомуністичних країн, які узагальнюються ним у непакованій (англ. *noncooperative*) моделі демократизації [4, р. 214, 242]. Він не тільки не претендує на пояснення будь-яких явищ за межами посткомуністичних країн, але визнає обмеженість дії своєї моделі у випадках Вірменії, Грузії, Хорватії, Боснії та Герцеговини, Болгарії та Румунії [4, р. 239–242].

Недостатність аргументів на користь існування глобальної четвертої хвилі демократизації дозволяють зосередитися на аналізі підсумків третьої хвилі демократизації на методологічній засаді, яка передбачає розуміння, що розмаїття траєкторій демократизації не відміння подібності її результатів.

Осмилення підсумків третьої хвилі демократизації на тлі демократичної інерції, що наступила та вивчення інертної демократизації вимагає додаткових дослідницьких інструментів. Потрібний інструментарій запропонував відомий американський макросоціолог Ч. Тіллі у вигляді орієнтованого на процес визначення демократії.

Ч. Тіллі уявляє демократію як особливого роду відносини між державою та громадянами, а демократизацію та дедемократизацію як етапи зміни таких відносин. На думку вченого, режим можна визнати демократичним, якщо політичні відносини між громадянами та державою характеризуються широкими, рівноправними, захищеними та зобов'язуючими процедурами обговорення. Демократизація означає загальні зрушення в бік більш широкого за охоптом, більш рівноправного за суттю, більш захищеного та більш обов'язкового до виконання узгодження з приводу призначень на політичні посади та прийняття державних рішень. Дедемократизація – це, відповідно, рух до більш вузьких, менш рівних, менш захищених і менш зобов'язуючих процедур обговорення [5, с. 29, 79].

Процедури обговорення Ч. Тіллі мають відповідники в рейтингах «Freedom House» (програма «Freedom in the World»), що дозволяє їх вимірювати та відстежувати динаміку їх розвитку. Політичні права, як їх визначає «Freedom House», загалом відповідають широким,

рівноправним і зобов'язуючим процедурам обговорення, а громадянські свободи – їх захищеності [5, с. 77].

Застосування підходу Ч. Тіллі дозволяє типологізувати політичні режими, що виникли внаслідок третьої хвилі демократизації та після її закінчення, на консолідовані демократії, дефектні демократії, електоральні авторитаризми та дедемократизовані режими.

В консолідованій демократії існують повномасштабні процедури політичного обговорення, які повільно розвиваються в бік розширення та збільшення, демократичні інститути функціонують повноцінно та сприяють демократизації, що постійно відбувається. З емпіричної точки зору, консолідована демократія є вільною країною, яка визнається електоральною демократією та має стабільний середній рейтинг політичних прав і громадянських свобод від 1 до 1,5. Консолідовані демократії поділяються на два підвиди:

демократії, що консолідувалися протягом одного електорального циклу після переходу до демократії та ті, що консолідувалися згодом (табл. 3).

В дефектній демократії існують менш широкі, рівноправні, захищені та зобов'язуючі процедури обговорення, розвиток яких визначається постійним чергуванням процесів консолідації та деконсолідації, демократичні інститути функціонують неповноцінно та, хоча й не сприяють демократизації, проте обмежують амплітуду коливань консолідаційних і деконсолідаційних процесів, які взаємно компенсуються. Тому ані демократизації, ані дедемократизації в дефектних демократіях в цілому не відбувається. З емпіричної точки зору, дефектна демократія може бути вільною, чи частково вільною країною, яка визнається електоральною демократією та має нестабільний середній рейтинг політичних прав і громадянських свобод з амплітудою коливання від 1,5 до 4. Додатковим

Таблиця 3

Консолідовані демократії третьої хвилі демократизації

Демократії, консолідовані під час демократичного транзиту	Демократії, консолідовані після закінчення демократичного транзиту
Південна Європа	
Іспанія, Португалія	відсутні
Центрально–Східна Європа та пострадянський простір	
Естонія, Литва, Польща, Словенія, Чехія	Словаччина, Хорватія
Латинська Америка (Південна та Центральна)	
Беліз	Уругвай, Чилі
Карибський басейн	
Сент–Вінсент і Гренадіни, Сент–Кітс і Невіс, Сент–Люсія	Багами, Гренада, Домініка
Африка	
Кабо–Верде	Гана
Азія	
відсутні	Монголія, Тайвань
Океанія	
Кірибати, Маршалові острови, Мікронезія, Палау, Тувалу	відсутні

Таблиця 4

Дефектні демократії третьої хвилі демократизації

Стабільні дефектні демократії з відносно високим рейтингом політичних прав і громадянських свобод	Нестабільні дефектні демократії з відносно низьким рейтингом політичних прав і громадянських свобод
Південна Європа	
Греція	відсутні
Центрально–Східна Європа та пострадянський простір	
Болгарія, Латвія, Румунія, Сербія, Угорщина	Албанія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Косово, Молдова, Україна, Чорногорія
Латинська Америка (Південна та Центральна)	
Аргентина, Бразилія, Гайана, Панама, Перу, Сальвадор, Суринам	Болівія, Гватемала, Еквадор, Колумбія, Мексика, Парагвай
Карибський басейн	
Антигуа і Барбуда, Тринідад і Тобаго, Ямайка	Домініканська Республіка
Африка	
Бенін, Ботсвана, Намібія, ПАР, Сан–Томе і Принсіпі, Сенегал, Туніс	Буркіна–Фасо, Коморські острови, Лесото, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Сейшельські острови, Сьєрра–Леоне, Танзанія
Азія	
Індія, Південна Корея, Східний Тимор	Бутан, Індонезія, Непал, Філіппіни, Шрі–Ланка
Океанія	
Вануату, Соломонові острови, Тонга	Папуа–Нова Гвінея, Фіджі

Електоральні авторитаризми та дедемократизовані режими

Електоральні авторитаризми	Дедемократизовані режими
Центрально–Східна Європа та пострадянський простір	
Вірменія, Киргизстан, Македонія	Росія
Латинська Америка (Південна та Центральна)	
Гондурас, Нікарагуа	Венесуела
Карибський басейн	
Гаїті	відсутні
Африка	
Замбія, Кенія, Кот–д’Івуар, Мозамбік, Нігер, Нігерія	Бурунді, Гамбія, Гвінея–Бісау, Джибуті, Лівія, Мавританія, Малі, Республіка Конго, ЦАР
Азія	
Бангладеш, Мальдіви, Пакистан	Таїланд, Туреччина

критерієм для визнання демократії дефектною є збереження вищеописаного стану протягом 10 – 15 років після переходу до демократії. Дефектні демократії поділяються на два підвиди в залежності від рівня політичних прав і громадянських свобод та наявності/відсутності короткочасної фази дедемократизації (табл. 4).

В електоральному авторитаризмі існують мінімальні процедури обговорення, які повільно деградує в бік звуження та зменшення, слабкі демократичні інститути, які самі перебувають під загрозою, нездатні цьому завадити. З емпіричної точки зору, електоральний авторитаризм є політичним режимом частково вільної країни, яка не визнається електоральною демократією, має нестабільний рейтинг політичних прав і громадянських свобод з амплітудою коливання від 4 до 5,5 та зберігає інститути виборів і виборних вищих посадових осіб (табл. 5).

В дедемократизованому режимі процедури обговорення відсутні чи майже відсутні, демократичні інститути ліквідовані, чи мають суто декоративний характер, відбувається подальша дедемократизація. З емпіричної точки зору, дедемократизований режим може бути частково вільною країною, яка не визнається електоральною демократією, має рейтинг політичних прав і громадянських свобод від 4 до 5,5, але не зберігає інститутів виборів і виборних вищих посадових осіб, чи – невільною країною з рейтингом політичних прав і громадянських свобод 5,5 та нижче, яка може і зберігати формальні інститути виборів і виборних вищих посадових осіб (табл. 5).

Отже, згідно до адаптованих даних «Freedom House», прямим результатом чи інерційним наслідком третьої хвилі демократизації (станом на 1 січня 2018 р.) стало конституювання наступних політичних режимів:

- 1) консолідовані демократії – 27;
- 2) дефектні демократії – 59;
- 3) електоральні авторитаризми – 15;
- 4) дедемократизовані режими – 13.

Підсумки третьої хвилі демократизації, такими чином, можна умовно поділити на очікувано–позитивні (24%), несподівано–невизначені (65%) та неочікувано–негативні (11%). В такому контексті, невизначеність та несподіваний для теоретиків характер мапи сучасних політичних режимів виступає її головним наслідком, який потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века: пер. с англ. / С. Хантингтон. – М.: РОССПЭН, 2003. – 368 с.
2. Markoff J. Waves of Democracy. Social Movements and Political Change / John Markoff. – Thousand Oaks: Pine Forge, 1996. – 174 p.
3. Фисун А. А. Демократия, неопатримониализм и глобальные трансформации / А. А. Фисун. – Х.: Константа, 2006. – 352 с.
4. McFaul M. The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship. Noncooperative Transition in the Postcommunist World / Michael McFaul // World Politics. – 2002. – Vol.54. – P.212–244.
5. Тилли Ч. Демократия: пер. с англ. / Чарльз Тилли. – М.: Институт общественного проектирования, 2007. – 264 с.

References

1. Khantington S. Tretia volna. Demokratizatsiia v kontse XX veka: per. s angl. / S. Khantington. – M.: ROSSPEN, 2003. – 368 s.
2. Markoff J. Waves of Democracy. Social Movements and Political Change / John Markoff. – Thousand Oaks: Pine Forge, 1996. – 174 p.
3. Fisun A. A. Demokratii, neopatrimonializm i globalnye transformatsii / A. A. Fisun. – Kh.: Konstanta, 2006. – 352 s.
4. McFaul M. The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship. Noncooperative Transition in the Postcommunist World / Michael McFaul // World Politics. – 2002. – Vol.54. – P.212–244.
5. Tilly Ch. Demokratii: per. s angl. / Charlz Tilly. – M.: Institut obshchestvennogo projektirovaniia, 2007. – 264 s.

Gavrilyuk G. I., Candidate of History, Associate Professor of Department of Philosophy and Political Science, Kharkiv State Academy of Culture (Ukraine, Kharkiv), gengavrilyuk@ukr.net

The outcomes and consequences of the third wave of democratization: adaptation of Freedom House data (1973–2018)

The end of the third wave is interpreted by the author as a change of intensive global democratization into its inert variety. Intensive democratization has been effectively investigated through the concept of democratization waves. Understanding the outcomes of the third wave of democratization against the background of democratic inertia and the study of inertial democratization requires new research tools. Application of Ch. Tilly's approach allows to differentiate the political regimes that have arisen as a result of the third wave of democratization and after its end, consolidated democracies, defective democracies, electoral authoritarianism and dedemocratic regimes. The empirical measurement of the emerging political regimes allows to divide the results of the third wave of democratization into anticipated–positive (consolidated democracies), unexpectedly–indefinite (defective democracies, electoral authoritarianism) and unexpectedly–negative (dedemocratic regimes), and to postulate uncertainty as its main consequence.

Keywords: wave of democratization, transition to democracy, consolidation of democracy, defective democracy, electoral authoritarianism.
